

A nyíregyházi Szabadtéri Színpad vázlatos története

A volt Károlyi, ma Benczúr tér déli része az 1900-as években még tó volt, ahova a város ifjúságának kevésbé tehetőse része járt korcsolyázni, ha az befagyott. (Margócsy József: Utcák, terek, emléktáblák. Fejezetek a régi Nyíregyháza életéből. Nyíregyháza Városi Tanács V.B. 1984. 207.) Ez az állapot az örökvlátság 100. évfordulója (1924) ünnepeire változott meg, amikor a város a tavat feltöltötte, s rá parkot épített. Ekkor fásították, gyepesítették a területet is, a még álló platánok ennek az időszaknak (1922-23) az emlékei.

1945 után a térnek ezen szobrokkal még nem humanizált részén a leendő szabadtérnek már volt valamiféle előzménye, mert a SZÁÉV által 1956. V. 19-én kibocsátott számla a „szabadtéri színpad és nézőtér átalakítás”-áról szól. Vagy csak a korban megszokott trükkéről van szó, hogy az építkezés nem egy új létesítmény beruházása, hanem egy már meglévő felújítása? Erről csak az építési osztály iratainak tüzetes áttekintése adhat majd választ. Mindenesetre 1956 tavaszán a SZÁÉV kapott megbízást a szabadtéri színpad és nézőtér kivitelezésére. Még abban az évben a városháza (ellenőr: Kalocsai István, a város későbbi főépítésze) 14.549.- Ft értékű építési és 32.309.- Ft egyébről szóló számlát fogadott be, melynek a részletezése: a már említett színpad és nézőtér átalakítás (13.627.- Ft. 1956. V. 19), öltöző épület (2.075.- Ft, 1956. VI. 10), gépészeti berendezés (15.163.- Ft. 1956. VIII. 30) és vetítő és WC épület (6.825.- Ft. IX. 20). Ezután az építkezés a szabadtéri területén leállt, már Paulinyi Zoltán szerkesztő (nem tervező!) még szeptemberben készült módosított tervei is csak a következő év áprilisában kerültek át a kivitelezőhöz. Az ok közismert: kitért az 56-os forradalom!

1957-ben a SZÁÉV helyett az Épületvilágítás Szerelő Vállalat (Budapest, VI. ker., Hann Ede u. 4.) munkásai vonultak a helyszínre, akik a villanyszerelést (290.900.- Ft), a villanyvilágítást (145.600.- Ft), a hangközlést (?) (45.900.- Ft) végezték el, 6 %-os rezsit (28.900.- Ft) és előre nem látott költséget (25.600.- Ft), összesen 536.000.- Ft-ot számolva fel. Mindez a Középülettervező Vállalat I. sz. irodáján (Budapest, V. ker. Kecskeméti utca 10-12) keresztül történt. Ebben az évben tervezési kifizetésekre összesen 167.588.- Ft 42 fillért fizettek ki.

Parkirozási (sic!) munkára (azaz a terület rendbetételére, füvesítésére 19.746.- Ft került elszámolásra, majd újabb 4.140.- Ft pótmunkára, a színpad villanyberendezésére és technikára 17.819.- Ft-t, a TITÁSz trafóállomására 90.400.- Ft-t, póttervezésre és a színpad póttervezésére 4.590.-, illetve 3.600.- Ft-t fizettek ki, ez utóbbiakat a SZÁÉV-nek. Az 1957-ben kifizetett összes építési költség 1.442. 948.- Ft volt, ehhez járult 113.840.- Ft egyéb költség. Az összesítő 1958-ra még 6.216.- Ft, 1959-re 83.378.- Ft építési költséget tartalmaz, így a nyíregyházi Szabadtéri Színpad építési költségei összesen 1.547.091 Ft.-ot tettek ki, míg az egyéb költségek (a filmvetítő-berendezések) 148.149.- Ft-ot.

Margócsy József helytörténész így írt az elkészült objektumról: „„Az újabb háború után az ötvenes évek derekán már előkészítő városházi határozatok születtek egy korszerű, szabadtéri színpad felállítására - de már a városon belül. [Ugyanis az első szabadtéri színpad Sóstón, a későbbi KISz-tábor területén, a két világháború között készült. N.P.] A Benczúr téri park déli végét jelölték ki erre a célra, megindultak a munkálatok is, de csak a forradalom után, 1957-ben készült el. Paulinyi Zoltán készítette a terveit: a kényelmesen lejtő nézőtér mintegy 1200 ülőhelyet alakítottak ki, ezekkel szemben van a szerény kiszolgáló épület, s közben a hatalmas színpad. A tudósítások szerint különösen a világítási és hangosítási felszerelést emlegetik korszerűségük miatt. A hátsó épületből mindenféle, akkor modern

gyártású filmet vetíthettek, s éveken át csakugyan a legújabb hazai és külföldi alkotások jutottak a nyíregyháziak szeme elé. És gazdag volt a színpadi produkciók sora is: kórus és zenei hangversenyek, opera- és operett-előadások, népi táncegyüttesek és balettek hosszú sora kerül színre; ilyenkor a közönség is estélyi öltözetben jelenik meg. Így aztán csakugyan „helye lett” itt Berczeller Dezső csinos idevaló szobrának, a „Mandolinos hölgy”-nek. Sajnos, mire a szobor idekerül 1977-ben, már ritkulóban vannak ezek az alkalmak: néhány évi még változatlanul szép és díszes a terület kertje, parkszerű virágpompája, a nagy körgrupp, amely a gondnok igazi „gondoskodása” nyomán alakult ki... (Margócsy József: Utcák, terek, emléktáblák IV. Újabb híradások a régi Nyíregyháza életéből. Nyíregyháza, 1997. 87-88).

A szabadtéri színpadot tervező (a rajzokon csak szerkesztőként feltüntetett) Paulinyi Zoltánról a következőket tudjuk: Losoncon (ma: Szlovákia) született 1920. július 20-án. Építészmérnök, 1945 után Nyíregyháza alkalmazta. Miután a belügyminisztérium kifogásolta, hogy a városi főmérnöki stallum három éve betöltetlen, 1948. nov. 1-től 1949. márc. 1. között ő volt a város főmérnöke. Innen hamarosan Budapestre került a műegyetem építészeti tanszékére. Hazatérve megházasodott, házasságából egy leányszületett Zsuzsa, aki szintén építészmérnök lett. Paulinyi ezután lett a Nyírterv mérnöke. Arany János u. eleje kialakítása (60-as évek), a stadion (1956), a berkeszi Vay kastély gyermekotthonná alakítása, a Móricz Zsigmond Könyvtár (1975) a nevezetesebb alkotásai. 1971-ben meghalt.

A szabadtéri színpadot a Kelet-Magyarország híradása szerint 1957. június 10-én nyitották meg, a Magyar Állami Operaház „Keszkenő” című darabjának bemutatásával. Az egybegyűlteket, különösen az építőket Bíró László, a Városi Tanács elnöke köszöntette, aki az utóbbiak érdemeit emelte ki a tudósítás szerint. (Sz/abó/ György/: Szerdán este nyílt meg Nyíregyházán a szabadtéri színpad. Kelet-Magyarország, 1957. június 12.). Nem kellett hosszú idő, hogy a lap egy demagóg cikkel rukkolt ki a szabadtéri jegyáraitól, amelyek 10, 16, 20, 22, 24, 26 és 30 forintokba kerültek – de színpadi előadásokra, s nem filmvetítésekre! (Kelet-Magyarország 1957. július 21). Ám ha az őszi összegezést olvassuk ugyanott, meg kell állapítanunk, hogy a város kulturális élete sokat gazdagodott 1957-ben, de a további években is.

***

Évtizedek múlva a szabadtéri színpad lerobbant. Erről az idézett helytörténész, Margócsy József így írt: „bizony már legalább másfél évtizede csak romlás, pusztulás színhelye, tere a körbekerített terület. Ezért nagyon vigasztaló, éppen e sorok írásakor az a hír, hogy már ebben az évben megbízzák, a rendcsináló, takarító, tatarozó, karbantartó brigádokat, hogy újra hasznát vehesse a város és a környék ennek a művészeti élményt és szórakozást hozó szabadtéri színpadnak.” (Margócsy József: Utcák, terek, emléktáblák IV. Újabb híradások a régi Nyíregyháza életéből. Nyíregyháza, 1997. 87-88.)

Margócsy József dátumszerűen nem adja meg a szabadtéri színpadon beállott fordulatot, de ez összefügg Csabai Lászlóné polgármesterségével és a Mandala Dalszínház létrejöttével. A polgármesterasszony maga dicsekedett el többször azzal, hogy a színház az ő konyhájában alakult meg, s ezért az együttes bizonyos védelmet élvezett még a hivattal szemben is. Így minden bizonnyal az 1994. őszi, helyhatósági választások után kapta meg az együttes a „zöld irodaházban” a IV. emeleti helységeket irodának, jelmezsztárnak, próbateremnek és vele szinte egy időben, de legfeljebb 1995 tavaszán a szabadtéri színpadot azzal a feltétellel, hogy nemcsak saját produkcióik kerülnek ott bemutatásra, hanem a közönség által már megszokott nyári filmvetítések is folytatódnak.

A Mandala megpróbálta az elavult rendszert úgy, ahogy felújítani, de ez csak barkács módszerrel történt: magam is láttam, hogy az illemhelyek vízellátását kerékpárbelsővel összefogott slagokkal próbálták megoldani, a park, ill. a szökőkút megvilágítását a földre helyezett sima villanyvezetékekkel, melyben 220 kw-os áram kerengett mindenféle biztosíték

nélkül. A szabadtérít tőlük átvevő Piac és Vagyonkezelő Kft. vezetője, Hámori Pristyák Irén úgy emlékezik vissza, hogy a Mandala érdeme volt a színpad megnagyobbítása a mai méretére (előtte a színpad jóval kisebb méretű volt), s a színpadtechnikai fejlesztések, pl. az előadásokhoz füstöt, ködöt előállító gépek beszerzése.

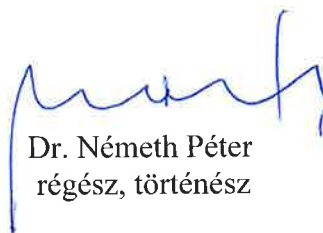
A Mandala előtt egy átépített, bővített szabadtéri színpad terve lebegett: meg is terveztették, hogy a Benczúr tér két oldalán, a nézőtértől a déli bejáratig stabil, párhuzamos épületet húztak volna fel, ahol egyrészt biztosították volna az idegen színészek és a technikai személyzet előadások utáni pihenését, másrészt a másik szárnyat a Mandala Dalszínház vette volna igénybe hasonló célokra, biztosítva a társulat tagjainak az „albérletet.” Magam is láttam a Dobos László (a társulat vezetője) által mindenkinek mutogatott elképzeléseket, de ekkora már a környék lakóinak is elege lett a társulat tagjainak éjszakai tivornyázásaiból, zenéléseiből, botrányaiból, akkor is, ha nem volt fellépésük.

Így került a szabadtéri területe 1999-től a Piac és Vagyonkezelő Kft. kezelésébe, amely mögött intézményi háttér volt. Most nem beszélve arról, hogy ez volt a szabadtéri második nagy periódusa a kezdeti évek után – mármint a bemutatott darabok mennyisége és minősége tekintetében – elsőként kifestették a székeket, majd sor került azok fokozatos cseréjére, a kényelmi szempontokat is figyelembe véve. Megújultak a vizesblokkok, a színpad, a színészek öltözője. Sövényt telepítettek a kerítés mellé, ekkor készültek az apácarácsok az avatatlan nézők távoltartására. Látszott, hogy a létesítmények gazdája van. Ez a periódus nem tartott sokáig: a 2006-os választások után (vagy még korábban?) a szabadtéri visszakerült a Móricz Zsigmond Színházhoz, ahol a hakni és bevétele vette át a szerepet, magával a létesítménnyel alig-alig törődve.

Nyíregyháza, 12017 február 14.

Juan Alberto Cabello dr.
régész, műemléki mérnök
jogosultság száma: 21-0026

Dr. Németh Péter
régész, történész

Források: A nyíregyházi Szabadtéri Színpad eredeti tervei ma hozzáférhetetlenek, tudomásunk szerint a NyIRBER anyaga magántulajdonba került, s egy városszéli raktárban őrzik a felbecsülhetetlen terveket. Az itt bemutatott anyagot a Magyar Nemzeti Levéltár – Szabolcs-Szatmár megyei Levéltárában őrzik, két helyen: az egyik **SZÁÉV iratok. XXIX. 36. 263. doboz. Nyíregyházi színház és a szabadtéri színház iratai.** Ez az iratsomó tartalmazza a szabadtéri építéséhez készült rajzok fénymásolatait is – amiből mellékelünk egy még látható válogatást -, viszont a felhasznált anyagok jegyzéke, az építési napló, stb. hiányzik! A másik iratsomó jelzete **XXIII. 11. Nyíregyháza Városi Tanács V.B. Építési-közlekedési Osztály. Rep. 1951-1956. 99. sz. doboz.** Ez a csomó egy kevés – már az előző dobozból ismert – rajz másolata mellett a kifizetések adatait tartalmazza az összesítővel együtt.

Tartalom: A nyíregyházi Szabadtéri Színpad vázlatos története (0,3 ív)

A nyíregyházi Szabadtéri Színpad építéséhez készült rajzok, + 2 korabeli fotó a nézőtérrel, illetve a rózsakertről (CD).